

Lady Courbois

Kitty Courbois, de meer dan markante actrice met een stem uit duizenden, is zaterdag op 79-jarige leeftijd overleden.

Door **Hein Janssen**

Zeker, ze was er weer bovenop en ze had plannen genoeg. Bijvoorbeeld dat ze later dit jaar weer zou gaan filmen met Frans Weisz, die de roman *Het leven is verrukkulluk* van Remco Campert zou gaan verfilmen. En verder was ze blij dat ze weer naar het theater kon gaan. Actrice Kitty Courbois zag er weliswaar vermaerd, maar verder piekfijn uit bij de première van het toneelstuk *Gouwe Ouwe* onlangs in de Leidse Schouwburg. Door een gelukkige speling van het lot zaten we bijna naast elkaar en konden wat wetenswaardigheden worden uitgewisseld.

Die film met Courbois en Weisz zal er niet meer komen. Zaterdag is de actrice op 79-jarige leeftijd overleden in haar woonplaats Amsterdam aan de gevolgen van een hersenbloeding. Vorig jaar moest ze een rol in de Orkaterproductie *Distel* teruggeven omdat ze een burn-out had en wegens onduidelijke gezondheidsklachten in het ziekenhuis was opgenomen.

Het tekent haar werkdrijf en levenslust dat ze er dit jaar weer helemaal bij was. Kitty Courbois is generaties lang een markant en gezichtsbehalend actrice geweest, vooral in het Nederlandse theater maar ook in veel speelfilms en televisieseries. Acteren als dwingend doel, maar daarnaast niet vergeten dat het leven meer te bieden heeft: plezier maken, mannen, ongeopende enveloppen, zich opstapelende rekeningen, na afloop van een voorstelling het café in en ook echtgenote zijn, en moeder en tenslotte ook oma. Courbois heeft optimaal geleefd en gewerkt, is tal van grillige paden ingeslagen, dronk af en toe een jaar te veel en dan weer drie jaar niet. 'Ik ben iemand van uitersten. Niet ongrijpbaar, nee, ik ben ook heel erg makkelijk namelijk, en lief', zei ze daarover in een interview in *de Volkskrant* toen ze in 2010 haar 50-jarig toneeljubileum vierde. Uit nogal wat diepe dalen is ze telkens weer met vallen en opstaan groots tevoorschijn gekomen.

Kitty Courbois werd geboren in 1937 in Nijmegen, ging in 1957 naar de toneelschool in Arnhem, debuteerde in 1960 met een kleine rol in *Rhinoceros* van Ionesco, maar speelde meteen daarna de hoofdrol in *De getatoëerde roos* van Tennessee Williams bij De Nederlandse Comedie. 'Kitty Courbois - wilde kat', stond er boven de recensie, en haar naam was gevestigd.

Als toneelactrice is ze voornamelijk in Amsterdam actief geweest. Bij de Nederlandse Comedie speelde ze onder meer in *Trojaanse vrouwen*, *Midzomernachtsdroom* en *Vrijdag* van Hugo Claus. Met Claus had ze een stormachtige verhouding die de

Vlaamse schrijver later verwerkte in zijn roman *Het jaar van de kreeft*, waarmee de actrice in het geheel niet blij was. Toen Toneelgroep Amsterdam er twee jaar geleden een theaterversie van maakte, was ze opnieuw 'not amused'. Maar theatermakers moeten vooral doen wat ze niet laten kunnen, was haar laconieke reactie. **Toen Gerardjan Rijnders** in 1987 Toneelgroep Amsterdam oprichtte, vroeg hij haar zich bij zijn groep aan te sluiten. Dat deed ze graag, na een aantal roemruchte jaren bij Toneelgroep Baal van Leonard Frank. Tot aan haar dood is ze het hoofdstedelijke stadsgezelschap trouw gebleven, en andersom ook. Toen Ivo van Hove haar bij haar 65ste verjaardag verzocht door te blijven spelen, was ze dolgelukkig. 'Dat is mijn mooiste cadeau geweest, dat Ivo bij onze pensionering Joop Admiraal en mij vroeg aan het gezelschap verbonden te blijven. Ik moet er niet aan denken geen toneel meer te spelen, ik zou me thuis werkelijk rot vervelen.' Toch maakte ze haar vak niet tot iets heiligs of iets ondefinieerbaar groots. Integendeel: nuchter en vakmatig, zo dacht ze over toneelspelen. 'Het wordt vanzelf acht uur, en daarna ook weer elf uur.' Over haar rol als Medea zei ze: 'Ik huil makkelijk. Een kwestie van grote traanbuizen.'

Tot de grotere rollen die ze speelde hij het Amsterdamse stadsgezelschap behoren onder andere *Richard III*, *Klaagliederen*, *Angst en ellende in het rijk van Kok*, *Srebrenica!*, *Phaedra* en in 2015 nog de moeder van Richard III in *Kings of War* in regie van Ivo van Hove. Een gelukkige en vruchtbare periode had ze zeker ook bij Baal, waar ze een

Van de foto's: ...



Kitty Courbois

... van de foto's: ...

... van de foto's: ...

... van de foto's: ...

... van de foto's: ...

... van de foto's: ...

krachtige Moeder Courage van Bertolt Brecht speelde en grote indruk maakt in Judith Herzbergs *Leedvermaak*, een toneelstuk over hoe de oorlog in een Joodse familie nooit verdween. Courbois' rol van Ada en het stuk zelf behoren onmiskenbaar tot de hoogtepunten van het naoorlogse theater. In 2013 toerde ze met de kleine voorstelling *Parels van poëzie* solo door het land. Daarin droeg ze gedichten voor, maar ook vertelde ze met humor en openhartig over haar leven en werk.

Courbois' stem en tekstbehandeling zijn altijd de belangrijkste kenmerken van haar acteren geweest. Die stem was uit duizenden te herkennen: door de dwingende, gedecideerde kracht ervan en het soms onnavolgbare dansen van de klemtonen, kon ze een wereld van emoties oproepen. Geen actrice ook die zo duidelijk een punt achter een zin kon zetten.

Wat ook van belang was: Courbois was uitzonderlijk mooi, als jonge actrice in de film *Het gangstermeisje* maar ook veel later. Karakter als teken van schoonheid. Los van haar acteer-talent had ze nog een groot talent: ze was van nature een leuk mens, met wie je ook als theaterjournalist af en toe een glas kon drinken en op een beschaafde manier nieuwtjes uit het vak kon delen, zonder dat het echt roddelen werd. Als Courbois op fluis-tertoon ging praten, wist je dat er iets spannends op komst was.

Belangrijk in haar leven was haar onlosmakelijke vriendschap met collega-acteur Joop Admiraal en zanger Ramses Shaffy. Een drietal dat tot op het laatst bijna elke zondag bij elkaar kwam in Shaffy's verzorgingshuis en in de tuin aldaar miniflesjes wijn leegdronk. Tot in de wijde omtrek waren dan haar schaterlach en Shaffy's uithalen te horen.

Oneindig groot is ook de lijst van films en televisieseries waarin ze te zien was. Vanaf *Het gangstermeisje* (1966), *An Bloem, Op hoop van zegen*, via de Herzbergtrilogie *Leedvermaak*, *Qui Vive* en *Happy End*, *Medisch Centrum West*, *Gooische Vrouwen*, *Dokter Tinus*, *Brammetje Baas* tot en met *De Held* (2016), de verfilming van de roman van Jessica Durlacher.

Dochter Gijsje maakte zondag op Facebook het overlijden van haar moeder bekend met de tekst: 'My mother died today. No words, just candles.' Een dochter verliest haar moeder; haar vrienden, familie en het theater- en filmpubliek verliezen een geweldig actrice en bijzondere vrouw. Daar passen inderdaad kaarsen bij, maar ook woorden die haar zullen herinneren. Zoals de slotregels van Toon Tellegens *Mijn laatste gedicht* waarmee ze haar soloprogramma eindigde:

*De voorstelling is bijna afgelopen
zolangik mij herinneren kan.*

'Ik moet er niet aan denken geen toneel meer te spelen, ik zou me thuis werkelijk rot vervelen'

De Courbois-parel

Toen Kitty Courbois in 2010 haar 50-jarige toneeljubileum vierde, werd bij die gelegenheid de naar haar vernoemde Courbois-parel ingesteld. Met deze onderscheiding worden actrices geëerd 'die gedurende hun jarenlange carrière zowel op de theaterplanken als in de film- en televisiewereld een onuitwisbare indruk hebben gemaakt op een breed publiek'. De prijs bestaat uit een 19de-eeuws Frans kistje van glas, waarin een broche met parel ligt op een bedje van lapjes stof van kostuums die Courbois zelf ooit gedragen heeft: van een stukje uit de jurk uit *Andromache*, een reepje uit het korset van *The massacre at Paris* tot een lapje uit het overhemd van *Naar Damascus*. In datzelfde jaar ontving Courbois het ereteken van de stad Amsterdam.



Kitty Courbois in 1969.

Foto Hollandse Hoogte

REGISSEUR FRANS WEISZ

'Sommige dingen moet je zeggen wanneer iemand nog leeft: Kitty was mijn grote liefde op de toneelschool, ik was alleen zo verlegen dat ik haar dat niet durfde te bekennen. Ik heb met haar cabaret gedaan en dacht dat wij samen grote acteurs zouden worden. Toen ik verkaste naar de filmacademie, beloofde ik mijn eerste film met haar te maken. Daarvoor heb ik haar speciaal naar Rome gehaald. Ik had zo graag de cirkel rond willen maken, een koket verlangen: ze zou de rol van Rosa Overbeek spelen in mijn verfilming van *Het leven is vurrukkulluk van Remco Campert*.
Het is niet aan ons.'

REGISSEUR GERARDJAN RIJNDERS

'Kitty was geen actrice-actrice. Ze was kordaat, authentiek, rechte doorzee, de armen gestrekt, vuisten gebald. Natuurlijk die stem, die dwars door alles heen kon gaan en bij emoties raar de hoogte inging. Ik mocht haar voor het eerst regisseren tijdens een monoloog voor televisie, *Dodemansheuvel*. Ze vond het heerlijk voor de camera. Haar mooiste toneelrol vind ik Medea. Die voorstelling was niet gepland, maar zij was zo'n geweldige Griekse-tragedie-actrice, het leed spatte van haar af. Ook als moeder van Pierre Bokma's Richard III maakte ze enorme indruk. Toch kon ze evenzogoed heel geestig een domme moeder spelen, zoals in *Srebenica!*'



Als Antigone (rechts) met Femke Boersma als Ismene in 1965.

Foto HH

ACTEUR HANS CORNELISSEN

'Wij leerden elkaar 32 jaar geleden kennen tijdens de musical *Fien* en hadden binnen een kwartier een klik. Ik kon met haar meerijden en bij de eerste rit deelde ze haar vette gehaktbal met mij. Om praktische redenen kon ik toen op een etage in haar huis komen wonen, in Amsterdam-Zuid. Ze was een on-Nederlandse actrice, de Anna Magnani van de lage landen. In haar levensopvatting was ze Italiaans: lange tafels, eten, vrienden. Heftig, eigenzinnig en veelzijdig. Samen hebben we een poëzieprogramma bedacht waarin ze gedichten voordroeg, gelardeerd met haar levenservaringen. Ze vond het doodeng, maar het werd een hit.'

ACTEUR TITUS MUIZELAAR

'Kitty was een zuivere actrice. Je moest haar niet volstoppen met opdrachten. Ze speelde vanuit haar onderbuik. Bij Kitty moest je niet afgaan op wat je zag bij de repetities, maar kon je vertrouwen op wat ze zou laten zien tijdens de voorstelling. Ze had zo'n behoefte om wat ze had verworven in een rol te delen met het publiek. Eigenlijk wist ze elke tekst, of het nu Ibsen, Herzberg of Euripides was, om te zetten in muziek. Ze musiceerde met toneel. Ze was gek op haar broer, drummer Pierre Courbois. Toen ik 14 was, zag ik haar in Ibsens *Wanneer wij doden ontwaken*. Ik was smoorverliefd.'

Annette Embrechts



Met Rijk de Gooyer, Pierre Bokma en Marjon Brandsma in *Happy End*, het laatste deel van de *Leedvermaak*-reeks, in 2009. Foto ANP



Met Joop Admiraal en Ramses Shaffy. Foto Sara Wong



In de televisiefilm *Deining* uit 2004. Foto ANP



Vlak voor de voorstelling *Zomertrilogie* in 2010. Foto Joost van den Broek